

Λογογραφικό Λεξικό της Ελληνίδας Μамής

Δρ **Χρίστος Θ. Οικονομόπουλος**, Παιδοχειρουργός.

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

μαυροφάσκι, το, όταν μιας μάνας δεν ζουν τα παιδιά που γεννάει, τότε, το νέο παιδί που θα γεννηθεί το φασκιώνει η μαμή με μαύρη φασκιά και το βάζει στη μέση της εκκλησίας κατά την ώρα της λειτουργίας. Εκείνος που θα το πρωτοσηκώσει, θα το βαπτίσει και του βγάλει το όνομα Ζώης ή Πολυζώης ή Στέργιος.

μαυρόχαρη, η, η στείρα, η άκληρη γυναίκα όταν πεθαίνει.

μεγάλη ώρα, η, ο τοκετός, η γέννα.

Μεγαλοδύναμος, ο, ο Θεός.

Μεγαλομάνα, η, επίθετο της Παναγίας.

μεγαλοπέφτικη φασκιά, η, όταν μιας μάνας δεν ζουν τα παιδιά που γεννάει, τότε, τρεις άλλες μητέρες τη Μ. Πέμπτη γνέθουν και υφαίνουν μονομερίτικα μια κόκκινη φασκιά, με την οποία η μαμή φασκιώνει το νέο παιδί όταν θα γεννηθεί και έτσι πιστεύουν ότι σταματούν το Χάρο. Το παιδί που θα γεννηθεί το βαπτίζουν Ζώη ή Ζωή.

μεγαλοπέφτικο αυγό, το, το αυγό που θα γεννήσει τη Μ. Πέμπτη μια μαύρη κότα, η μάνα το τοποθετεί στο εικονοστάσι του σπιτιού για 3, 5 ή 7 χρόνια. Τότε κρυσταλλώνεται ο κρόκος του αυγού και γίνεται κρατητήρας, που τον κρεμάει στο λαιμό της η έγκυος γυναίκα για να μην αποβάλει.

μεγαλοφαμελίτισσα, η, η πολύτεκνη μάνα.

μεγαλόφυλλο, το, το ευτραφές βρέφος που φαίνεται μεγαλύτερο από τη χρονολογική του ηλικία.

Μεγαλόχαρη, η, επίθετο της Θεομήτορος, γιατί έχει "Μεγάλη Χάρη". Η μαμή την αποκαλεί και "Οδηγήτρια", "Ελεούσα", "Ελευθερώτρια", "Φανερωμένη" κλπ. Στη λαϊκή γλώσσα της μαμής υπάρχουν 200 περίπου επίθετα της Παναγίας.

μέγας, ο, ο πρωτότοκος γιός.

μέλι, το, το μέλι των μελισσών. Η μαμή το χρησιμοποιεί σε πολλές μαγικές και θεραπευτικές πράξεις της.

μελοκομάρα, η, η αδιαθεσία κατά την εγκυμοσύνη των φτωχών γυναικών, που εκδηλώνεται με κομάρα των αρθρώσεων, η οστεομαλακία των εγκύων από κακή και ανεπαρκή διατροφή.

μελισσοκούνια, η, η μικρή κούνια (λίκνο) από κυψέλη μελισσών. Επιπόηση της μαμής για τα πρόωρα νεογνά.

μελισσόσταλες, οι, το απόσταγμα του φυτού "μέλισσα". Λαμβάνεται κατά σταγόνες, σαν τονωτικό της καρδιάς (ψυχής) της επιτόκου, επί δυστοκίας. Είναι ένα από τα κύρια φάρμακα της μαμής.

μελούμενο, το, το πεπρωμένο.

μελούτη, η, η φορητή κούνια από δέρμα πρόβατου (νάκα), με την οποία η μάνα μεταφέρει το βρέφος στους ώμους της. Λέγεται και μηλωτή ή μελούπη.

μερνώ, μοιραίνω. Φράσεις της καθεμιάς από τις Τρεις Μοίρες, τα μεσάνυχτα της τρίτης ημέρας από τη γέννηση του βρέφους.

μερώνω, ημερώνω, καθησυχάζω, καταπραΰνω το βρέφος που κλαίει γοερά.

μερώτρα, η, 1) η βυζάστρα, 2) η μαμή.

μεσοφάσκι, το, είδος μικρής φασκιάς. Το μεσοφάσκι έχει θήκες, για να βάζει η μαμή και η γιαγιά –συμβολικά– ψωμί, ζάχαρη και αλάτι, για να ζήσει το βρέφος χρόνια πολλά κι ευτυχισμένα. Μεσοφάσκι είχαν μόνο τ' αγόρια.

μεσοφόρι της νύφης, το, το εσωτερικό φόρεμα της νύφης. Μετά την πρώτη νύχτα του γάμου, ματωμένο με τα σημάδια της παρθενίας το περιφέρει η μάνα της νύφης μέσα σε κάνιστρο με λουλούδια και παίρνει από τους προσκεκλημένους συγγενείς τα “παρθενίκια” για την τιμή της νύφης. Ο έπαινος ανήκει στη μάνα, που την προστάτευε κρατώντας σφιχτά τα λουριά της ηθικής.

Μετάδοση Αγία, η, η Θεία Μετάληψη, το μεταλάβασμα ή μεταλάβωση, η λήψη των Αχράντων Μυστηρίων, η Θεία Κοινωνία της επιτόκου επί δυστοκίας.

μεταλεχουσιά, η, η παράταση και υποτροπή της λοχείας, πέραν των σαράντα ημερών, από σοβαρές επιπλοκές: “40 μέρες η λεχούσα έχει το μνημόρι της ανοιχτό”. “η λεχώνα τό 'να της πόδι τό 'χει στο λάκκο”.

μεταξογέννα, η, η μάνα που γεννάει εύκολα, χωρίς πολλούς πόνους, ωραία και γερά παιδιά.

μήλα, τα, οι λαβές του σκαμνιού της μαμής, από τις οποίες συγκρατείται η τίγκουσα.

μήλο, το, ο τράχηλος της μήτρας.

μηλούτη, η, η μηλωτή, φιρητη κούνια από προβιά ή δέρμα πρόβατου.

μηναία, τα, τα έμμηνα της γυναίκας.

μνηοπάνια, τα, τα τετράγωνα πανιά από χασέ, τα οποία ζώνονται οι γυναίκες που έχουν την έμμηνη περίοδό τους.

μητέρα, η, 1) η μάνα, η μανούλα, η μαμά, 2) το Χέρι της Παναγίας, βότανο της μαμής για ευτοκία. Είναι το τεύκριον, το πόλιον.

μητερούλα, η, το υποκοριστικό του μητέρα, η μανούλα, η μανουλίτσα, το μανουλάκι.

μήτηρ, η, η μητέρα, η μάνα, η μο, η μα, η μανούλα, η μανέδα.

μήτρα, η, η υστέρα της γυναίκας, όπου κυοφορείται το έμβρυο.

μητραδέλφια, τα, τα αδέρφια από την ίδια μητέρα, αλλά από άλλο πατέρα.

μητριά, η, 1) η σύζυγος του πατέρα σε σχέση προς τα παιδιά από άλλη μητέρα, 2) η δεύτερη μάνα.

μητρικά, τα, οι παθήσεις της μήτρας και των παραμητρίων. Η μαμή τα θεράπευε με μητροβότανο, το αφέψημα του οποίου έχει αντιφλογιστική δράση.

μητρικιά, η, η στείρα γυναίκα από νόσημα της μήτρας.

μητρικός, ο, ο πρώτος παλμός του εμβρύου, το πρώτο σκίρτημα. Τη στιγμή εκείνη αναπτύσσεται το μητρικό φίλτρο, η μητρική αγάπη και η στοργή της μάνας για το παιδί της.

μητροπόνιασμα, το, η ασθένεια της μήτρας, συνήθως η πρόπτωση της μήτρας σε πολύτοκες μητέρες.

μητρόπονος, ο, ο υστερόπονος.

μητρόπτωση, η, η πτώση της μήτρας σε πολύτοκες μητέρες. Η μαμή την ανέτασσε με το “πτέρνισμα” και με τους “φτερνιστήρες”.

μητροχόρτι, το, το χόρτο που τρώνε οι στείρες, για να πιάσουν παιδί. Επίσης, όσες κοπέλες δεν έχουν περίοδο ή έχουν άτσαλη περίοδο (δυσμηνόρροια), το χρησιμοποιούν ως εμμηναγωγό.

μικροευχή, η, η ευχή που παίρνει η λεχώνα στις τρεις ημέρες. Τη μεγάλη ευχή την παίρνει στις 40 ημέρες στην εκκλησία με το “σαραντισμό”.

μικρομάνα, η, η νέα μάνα, μετά τον πρώτο τοκετό, για διάστημα ενός χρόνου.

μικροπαίδι, το, το μικρό παιδί, το μα-

ξούμι, το λεχωνιάρικο ή λεχούδι.

μυρμιζόλι, το, είδος ζυμαρικού, το οποίο ήταν τροφή της λεχώνας.

μισοσαράντιση, η, η ειδική ευχή που διαβάζει ο ιερέας στη λεχώνα την 20ή ημέρα μετά τον τοκετό. Συνήθως τη διαβάζει στη φτωχή μάνα, που πρέπει να πάει να δουλέψει πριν σαραντίσει ή όταν έχει μεγάλη ανάγκη (κυρίως για λόγους υγείας) να πάρει την ευχή στις πρώτες 20 ημέρες.

μιτάρια, τα, μέρος του αργαλειού. Η μαμή τα τοποθετεί γύρω από το κρεβάτι της λεχώνας, για να την προστατεύσει από τα κακά πνεύματα.

μοίρα, η, η τύχη, το πεπρωμένο, τορζικό, το γραφτό. Η μοίρα του παιδιού γράφεται από τις Τρεις Μοίρες την τρίτη νύχτα από τον τοκετό.

Μοίρες, οι, η μαμή πιστεύει ότι οι Μοίρες που θα μοιράνουν το παιδί είναι τρεις: η μια γράφει, η άλλη γνέθει και η τρίτη κόβει. Οι Μοίρες δεν δευτερομοιραίνουν, γιατί δεν θα υπήρχαν στον κόσμο κακόμοιρα παιδιά. Την τρίτη νύχτα από τον τοκετό η μαμή συμβουλεύει τη μητέρα του παιδιού με την εξής επωδή:

*“Έχε την έννοια του παιδιού,
καθόλου να μην κλάψει,
γιατί θε νά 'ρθει η Μοίρα του
απόψε να το γράψει”.*

Επίσης, η μαμή μαθαίνει με τα παρακάτω λόγια τη νέα μητέρα, πώς να παρακαλέσει τις Μοίρες για το παιδί της:

*“Ελάτε Μοίρες, των Μοιρών,
να μοιράνετε το παιδί μου,
μες στα χρυσά, μες στ'αργυρά,
μες στα μαλαματένια,
ως είναι το μέλι γλυκό,*

νά 'ναι και η Μοίρα του παιδιού μου”.

Αν οι Μοίρες βρουν το παιδί να είναι καλοντυμένο και να έχει δώρα επάνω και γύρω του, τότε θα το καλομοιράνουν,

αν το βρουν κακοντυμένο, τότε θα το μοιράνουν κακά.

μοιρογραφη, η, οι διάφορες ραφές του κρανίου του ανθρώπου, που συνδέουν τα οστά μεταξύ τους και που δεν αλλάζουν ποτέ: *“ό,τι γράφει, δεν ξεγράφει!”*. Τις ραφές του κρανίου τις θεωρούν ως ανεξήγητα γράμματα και τα λένε “μοιρογράμματα”.

μοιρόγραφο, το, το γραμμένο από τις Μοίρες μέλλον του παιδιού.

μοιροχάρτι της μαμής, το, φυλλάδιο με μαγικές επωδές, που χρησιμοποιεί η μαμή στις παθήσεις του μαστού της λεχώνας και στην ανάνηψη του νεογνού.

μοιρόψωμο, το, κεντητό αφράτο ψωμί, με μέλι και ζάχαρη και με νόμισμα στην κορυφή, δώρο της μάνας στις Μοίρες τη νύχτα της τρίτης ημέρας από τον τοκετό. Το προσφέρουν μετά τα μεσάνυχτα, στις 3 το πρωί, στη μαμή. Η μαμή κατά τη Νεοελληνική Μυθολογία είναι μια από τις Τρεις Μοίρες, η δεύτερη είναι η γιαγιά και η τρίτη είναι η ίδια η μάνα του παιδιού.

μόλα, η, η αιματομύλη, η υδατίς μύλη, η αερομύλη.

μόλιμα, το, 1) η επιλόχειος λοίμωξη, 2) κάθε επιδημική νόσος.

μολοχάνθι, το, το αφέψημα από τα άνθη της μολόχας. Το δίνει η μαμή στη λεχώνα και το μωρό.

μονάκριβος, ο, το χαϊδεμένο μοναχοπαιδί, ο μοναχογιός, ο ακριβός, ο μονογενής, ο κανακάρης, ο πολυχαϊδεμένος, το μοναχοπαιδί, το γαϊδουροπαιδί (κακομαθημένο).

μοναχό, το, το παιδί που έχασε τη μάνα του στον τοκετό ή τη λοχεία.

μονογούλικο, το, το σκόρδο με μια σκελίδα αντί για πολλές. Λέγεται και μονοκέφαλο. Είναι αντιβασκάνιο για τη λεχώνα και το παιδί.

μονόκοιλος, ο, ο δίδυμος· “είναι μιανής κοιλιάς”.

μονόκορφο, το, το παιδί που έχει μία κορυφή στα μαλλιά της κεφαλής του. Πιστεύουν ότι θα παντρευτεί μόνο μία φορά.

μονομηναίκα, τα, τα παιδιά που γεννήθηκαν την πρώτη του μήνα. Η μαμή τα θεωρεί φιλάσθενα και τους βάζει πολλά φυλαχτά και αντιβασκάνια.

μονομηνίτικο, το, το παιδί που έχει γεννηθεί τον ίδιο μήνα με άλλο παιδί. Θεωρούνται αδελφικοί φίλοι.

μονομπούκι, το, η συνήθεια της μαμής να δίνει στη λεχώνα την τρίτη ημέρα, στα “κολυμπίδια”, από μία μπουκιά από όλα τα φαγητά, για να συνηθίσει να τρώει.

μονορρώγιαση, η, η συνεχής προσφορά της θηλής του μαστού στο βρέφος, για να μην κλαίει διαρκώς.

μονοστέφανη, η, η νυμφευμένη μια φορά. Μόνο οι μονοστέφανες γυναίκες βοηθούν τη μαμή στον τοκετό και τιμητικά τις λένε “παραμαμές”.

μονοχρονίτης, ο, το παιδί που έχει γεννηθεί τον ίδιο χρόνο με άλλο παιδί.

μός, ο, το πρώτο γάλα που θα βυζάζει το πρωτόγεννο παιδί.

μορραγιοχόρταρο, το, είδος φυτού με καφέ ίνες, με το οποίο η μαμή σταματά την αιμορραγία στην εγκυμοσύνη, στον τοκετό ή στη λοχεία. Είναι ένα από τα μαγικά βότανα της μαμής.

μορρούσα, η, η αιματώδης μύλη.

μορφοπρεπούμενη, η, η έγκυος, μετά τους έξι μήνες, με το υπερήφανο βάδισμα.

μοσκάδος, ο, τριγωνικό φυλαχτό, ειδικό αντιβασκάνιο για τη λεχώνα. Περιέχει σταυρό από παλιούρι, μπαρούτι, σκόρδο, μαυροκούκι κλπ.

μοσχάρι, το, το παιδί που γεννήθηκε μετά από παράταση της εγκυμοσύνης,

περίπου δέκα ημέρες επιπλέον του κανονικού. Θεωρείται καθυστερημένο και έχει ιδιότητες προώρου.

μοσχοκάρφι, το, το γαρούφαλλο. Το χρησιμοποιεί η μαμή για ξεμάτιασμα της λεχώνας.

μοσχολίβανο, το, είδος εκλεκτού θυμιάματος. Το χρησιμοποιεί η μαμή ως βασικό υλικό για την παρασκευή εμπλάστρων για τη μέση της εγκύου. Επίσης, μ' αυτό θυμιατίζει τη λεχώνα τις τρεις πρώτες ημέρες από τη γέννα, για να την προστατεύσει από τα κακά πνεύματα, ιδίως τον ίσκιο και το αρμένιασμα (ψύχωση της λοχείας).

μοσχορέψιμο, το, το μικρό ρέψιμο του νεογνού μετά τον πρώτο θηλασμό. Η μαμή τότε λέει: “Χριστός” ή “μόςχος”. Λέγεται και “Χριστορέψιμο”.

μούλικο, το, το νόθο τέκνο από αθέμιτη σχέση.

μουλόσπορος, ο, το νόθο τέκνο.

μουνικό, το, ειδική αλοιφή της μαμής για τη θεραπεία παθήσεων των έξω γεννητικών οργάνων της γυναίκας.

μουνοπαλαμαράκι, το, η μικρή ξύλινη παλαμαριά του ενός δακτύλου, που προστατεύει το δείκτη από το δρεπάνι κατά το θερισμό. Είναι αναγκαίο εργαλείο της μαμής επί δυστοκίας. Μ' αυτό σπάει το θηλάκιο και επιτυγχάνεται ο τοκετός.

μουρίκι, το, το παιδί που γεννιέται με φιλοπροσωπίδα ή τσίπα ή αντιπρόσωπο ή προυσοψίδα, δηλ. αμνιακή μεμβράνη πάνω στο πρόσωπό του. Θεωρείται από τη μαμή πολύ τυχερό για τη ζωή του.

μουνριά, η, ο ελκώδης καρκίνος του μαστού της γυναίκας, ιδίως της γριάς (φάουσα).

μουνρορακή, η, η μουνριδιά, το οιοπνευματώδες ποτό από μούρα, που παρασκευάζει η μαμή και το δίνει να το πίνουν οι στείρες για να πιάσουν παιδί.

μπαμπακίστρα, η, η στοματίτιδα των νεογνών.

μπαμπούλεμα, το, ο τοκετός με χειρισμούς της μπάμπως (μαμής) επί δυστοκίας. Η μπάμπω, κάνοντας επί δυστοκίας εξωτερικό μετασχηματισμό σε ανώμαλο σχήμα του εμβρύου, ταυτόχρονα καλεί τρεις φορές με επικλήσεις το βρέφος να βγει, όπως: *“Έβγα, βρέφος! Σε καλεί ο Αι-Γιάννης, ο Βαπτιστής!”*. Το παιδί αυτό, αν βγει ζωντανό, το βαφτίζει η μαμή και του βγάζει το όνομα “Γιάννης”, για να γιάνει (συνήθως είναι κακοπαθημένο). Αλλά και όλα τα κακοπαθημένα παιδιά στη γέννα τα βαφτίζει η μαμή “Γιάννηδες”. Από την εθιμική αυτή πράξη της μαμής έχει βγει και η παροιμία: *“Ακόμα δεν τον είδαμε και Γιάννη τον εβγάλαμε”*.

μπαμπουλεύω, ξεγεννώ με δυσκολία επί δυστοκίας (αφορά τη μαμή).

Μπάμπω, η, η γριά πρακτική μαμή, που ήταν ταυτόχρονα και γιάτρισσα για όλες τις παθήσεις της εγκυμοσύνης, του τοκετού, της λοχείας, των βρεφών και γενικά όλων των γυναικολογικών διαταραχών και νοσημάτων της γυναίκας.

μπάσταρδος, ο, ο νόθος γιός (θηλ.: η μπαστάρδα, ουδ.: το μπαστάρδικο).

μπαστί, το, το νόθο τέκνο, το μπασταρδάκι ή κοπέλι ή μπάστος.

μπαστομάνα, η, η μάνα που απέκτησε τέκνο από αθέμιτη σχέση.

μπαστόπιασμα, το, το νόθο τέκνο.

μπεμπάλλωμα, το, η έκτρωση, η αποβολή.

μπεμπαλλώνομαι, αποβάλλω, παθαίνω αποβολή ή κάνω έκτρωση.

μπέμπης, ο, το αβάφτιστο βρέφος (θηλ.: η μπέμπα ή μπεμπέκα). Παλαιότερα συνήθιζαν και το βάφτιζαν την 3η, 5η ή 8η μέρα από τη γέννηση.

μπεσίκι, το, η κούνια του βρέφους, που

είναι κατασκευασμένη από ξύλο.

μπλάστρι της κατάβαρης, το, το έμπλαστρο που έφτιαχνε η μαμή για τη μέση της εγκύου, κατά τους τελευταίους μήνες της εγκυμοσύνης.

μπολιασμένη, η, η έγκυος γυναίκα.

μπουγανίκια, τα, η γιορτή την τρίτη μέρα από τη γέννηση και τα δώρα που δίνονται. Στα μπουγανίκια, επίσης, δίνεται και η αμοιβή της μαμής.

μπούλης, ο, το αβάφτιστο βρέφος.

μπροσμάμη, η, η εμπροσθομαμή. Είναι η κύρια μαμή, η Κυρα-μαμή.

μυγδαλόλαδο, το, λάδι από αμύγδαλα, που έδινε η μαμή στις έγκυες να πίνουν κατά τους τελευταίους μήνες της εγκυμοσύνης, για θεραπεία της δυσκοιλιότητας.

μυριστικά, τα, αφέψημα από αρωματικά φυτά, που πίνει η λεχώνα. Επίσης, μ' αυτό λούζεται ή αχνίζεται.

μυρσινόερο, το, άνθη μυρσίνης σε έγχυμα. Είναι φάρμακο της μαμής, για να αποβάλει το νεογνό το μηκώνιο. Επίσης, για να καθαρίσει από βλέννες το στομαχάκι του.

μύρτωμα, το, η επίπαση, από τη μαμή, ξηρής κοπανισμένης μυρτιάς στις βουβωνικές χώρες του νεογνού, όταν το πρωτοφασκιάζει, πριν το δώσει στη μάνα του.

μυρωδιά, η, η μικρή δόση φαγητού ή γλυκού, που δίνουν οι γειτόνισσες στην έγκυο, που έχει επιθυμία (για ψυχικό, χωρίς αυτή να το ζητήσει), για να μην αποβάλει από τη στέρηση. Η άρνηση θεωρείται κρίμα ή αμαρτία.

μυρωμένη, η, η λεχώνα που με τη βοήθεια της μαμής, που τη συνόδευσε στην εκκλησία, πήρε την ευχή από τον ιερέα μετά τις πρώτες 40 ημέρες.

(Συνέχεια στο επόμενο τεύχος)